

LEZERS AAN HET WOORD

De Willempoort in Gent

Prof Alexander Evrard, onvermoeibare promotor van de koning Willem I herdenking in Gent, schrijft ons in verband met een militair monument in het Citadelpark. Het park ontleent zijn naam aan de citadel die daar na de val van Napoleon opgetrokken werd (red.).

Door toedoen van het SMAK werd enkele jaren geleden aan de ‘Citadelpoort’ in het Gentse stadspark een opschrift ‘Napoleonpoort’ aangebracht. Gezien de tekst boven de poort ‘Anno undecimo post praelium ad Waterloo extracta’ (in het elfde jaar na de slag bij Waterloo opgericht) - dus in 1826 - kan er onmogelijk naar Napoleon verwezen worden. Die was al in 1815 naar Sint-Helena verbannen. Het opschrift zou ‘Willempoort’ moeten zijn.

Door de Britse hertog Wellington, de grote overwinnaar te Waterloo, werd aan de nieuw opgerichte staat van de Verenigde Nederlanden onder koning Willem I, de verplichting opgelegd een barrière van forten en versterkingen aan te leggen, een gordel die trouwens naar deze militaire aanvoerder werd genoemd.

The image is a screenshot of a website page. At the top left, the logo 'S.M.A.K.' is displayed in white on a black background. To the right, there are language options 'NL FR EN' and a menu icon. Below this, a breadcrumb trail reads 'JE BENT HIER: > HOME > TENTOONSTELLINGEN > POORT NAPOLEON: INTRODUCTIE - PREVIEW'. Further right, there are social media icons for Facebook (with a 'Like' button and a '0' counter), Twitter, and a plus sign for more options. The main title of the page is 'Lotte Van den Audenaeren .Poort Napoleon: Introductie - Preview' in a large, bold, black font. Below the title, the dates '06.05 tot 23.05.2004' are shown in white on a black background.

Afb. 1. Op de webstek van het SMAK (<http://smak.be/nl/tentoonstelling/4987>)

Bedoeling was, na de veldtochten van de Franse revolutionairen en de Napoleontische oorlogen, een eind te stellen aan de Franse expansie - agressies in noordelijke richting. Vooral in het zuidelijke deel van het als sterke bufferstaat bedoelde Nederlandse koninkrijk, moest een reeks citadellen de Fransen beletten of afschrikken opnieuw aan gebiedsuitbreiding te gaan doen. De droom van onze zuiderburen was immers steeds geweest de Rijn als noordergrens te stellen. Dat echter de Antwerpse haven daardoor weer in Franse handen zou vallen, kon Groot-Brittannië niet toelaten.

Daartoe werd een reeks van 19 vestingen aangelegd. De Britten hielden toezicht op de Nederlandse genietroepen die bij de bouw werden ingezet. Antwerpen, Menen en Gent kregen een citadel en ook Beveren bij Oudenaarde, Dendermonde en verder Dinant, Hoei en Namen, om maar de bijzonderste te noemen. De Nederlandse kapitein-ingenieur Gey van Pittius kreeg de opdracht het Gentse fort te ontwerpen. De bouw liep van 1825 tot 1830. Het was een indrukwekkende versterking, stervormig met tien punten. Ze kon 1500 soldaten bevatten.

Uiteindelijk werd de citadel nooit gebruikt voor wat ze bedoeld was. In 1830, bij de opstand, viel het fort zonder slag of stoot door verraad in handen van een bende Fransgezinde rebellen die naar Gent waren afgezakt. Nadien werd de citadel gebruikt door het Belgisch leger. In 1870 werd ze aan de stad verkocht voor een aanzienlijke som geld. Pas nadat de nieuwe op stadskosten gebouwde (dure) Leopoldskazerne in 1906 voltooid was, en de soldaten waren verhuisd, konden de oude constructies in 1907 grotendeels gesloopt worden. Het terrein kon kort nadien klaargemaakt worden om te dienen als onderdeel van de wereldtentoonstelling in 1913. Frankrijk had trouwens geëist dat de tegen hem opgerichte gordel weer moest worden ontmanteld.

Van de citadel bleven enkel het poortgebouw en enkele ondergrondse kazematten over. Opvallend is de leuze ‘Nemo me impune lacessit’, wat betekent: ‘niemand zal me ongestraft tergen’. De poort vormt samen met, onder andere de Universiteitsaula, een monumentale herinnering aan het Nederlandse tijdvak in onze stad.

Ter gelegenheid van de Gentse Floraliën werd de Citadelpoort van koning Willem I versierd en (letterlijk dan ook) in de bloemen gezet in het kader van de herdenking ‘200 jaar hereniging van de Nederlanden’.

Vraag over de weerstander Jules Laforce

René en Barbara Stoeltie schrijven ons: 'Tijdens onderzoeken naar de omstandigheden waarin onze vader Jules-François Laforce (Gentbrugge 11 januari 1921-Moerkerke 12 oktober 1944) als weerstander en actief lid van de Groep La Sarcelle de dood vond door het schot van een Duitse scherpschutter, kwam ik terecht op de GT website waarin vader een paar keer voorkomt. In Gendtsche Tydinghen (jg. 31 nr. 1, p. 18) ontdekten we een foto van onze dode vader genomen door ene Carolus Van de Velde. Tot nu toe heb ik geen enkele link kunnen vinden die naar deze persoon leidt. Mijn vraag is: heeft u misschien een idee wie deze foto in zijn of haar bezit heeft, want, zoals u zult begrijpen, heeft dit heel wat emoties opgewekt. Wie iets meer weet, kan contact opnemen met ons (0474 93 55 57).

Vraag over café Rembrandt in de Vlaanderenstraat

Philip Declercq (Prinses Elisabethlaan 2, 8450 Bredene) schrijft: Google leidde me naar het zeer interessant artikel van de heer De Decker uit 2013 over de Vlaanderenstraat. Ik ben al een tijdje op zoek naar meer info over de café/bar Rembrandt die mijn groot tante Nelly Casens eind jaren dertig zou uitgebaat hebben in de Vlaanderenstraat. Al wat ik weet uit mondelinge getuigenissen is dat Nelly Casens vanuit Kortrijk naar Gent trok in de jaren 1936-37 om

Afb. 3. café Terniers in Vlaanderenstraat.

rechtover café/bar Teniers (zie foto) een eigen zaak ‘Rembrandt’ te openen. Zijn er lezers die daar meer gegevens over hebben (juiste ligging?) of bestaan er boeken over ‘Herbergen in Gent’ of ‘Straten in Gent’ die me meer informatie zouden kunnen geven?

Reytilck en Mostgaverbilck in Drongen

Michel Dobbelare trof in Drongense archieven, waar hij opzoekingen doet over zijn familie, twee ‘bilken’ aan, waaronder een Reytilck. Hier een fragment van zijn transcriptie.

Compareerde in persoone voor amptman ende Schepenen vande prochie ende heerelichede van Dronghene Jan de Pape d’oude de welcke wettelic heeft ghejont ende ghegheven Lipken de Pape bastaerde zone van wijlent Jan De Pape bij vormen van testamente twee bulcxkens lants groot 555 roeden, den vorsten ghenamt den mostgaverbilck ende den achtersten den reytilck ghelegghen binnen de prochie van Dronghene, zuyt oost commende aen sheeren strate, west Caerle De Keysere ende de kinderen van de Ghehuchte ende noordt de kinderen van Willem van Kerrebrouck. Den voorseyden mostgaverbilck belast wesende met 5 d(e)n(i)e/rs tsaers anden erfvachtighen heere van Dronghene voornomt ende den reytilck met 2 d(e)n(i)e/rs an den H. Gheest van Ste Jans. 25ste juny 1581 (Uit: Rijksarchief Gent. Drongen Reg. 398 Ferieboek waarin ook Staten van Goed en wettelijke passeringen 1581-1584, folio 104v-105).

Een commentaar: vermoedelijk betreft het hier ‘beloken’ (met grachten en/of houtwallen of hagen omsloten) weiden (zie het artikel over Gentse plaatsnamen in verband met vee houden en vee drijven). De Reytilck van Reytilck kan duiden op een ligging bij de Rietgracht tussen Drongen en Mariakerke (LD).

Vraag over de Meersstraat (nu Sint-Denijslaan) en het vroegere Schoonmeersbrugje

Norris van den Bogaerde werpt de mogelijkheid op dat het hierbij afgebeelde schilderij ‘Koeien in de Meersstraat te Gent’ (1862) van Xavier De Cock, bezit van het MSK in het Citadelpark, niet de huidige nog bestaande Meersstraat aan de Koning Albertlaan in de Sint-Pietersstationswijk weergeeft, maar de Sint-Denijslaan. Meerschstraat, later Meersstraat, was inderdaad ook de naam die de straat droeg in Sint-Denijs.

Mw. van den Bogaerde vraagt ook of er foto’s bestaan van het vroegere brugje in die straat over de Schoonmeersbeek (zie artikel over de deze grensgracht in GT 2016 nr. 3). Dat (te nauwe) brugje werd door de Duitsers in de tweede

wereldoorlog vernietigd om hun tanks te laten passeren.

Afb. 3. Xavier De Cock "Koeien in de Meersstraat in Gent" (MSK)

Nog meer Meersstraat

Mark Rummens reageerde op de vraag van mevr. Norris van den Bogaerde. Wat de Meersstraat betreft is het antwoord eenvoudig. De huidige Meersstraat, de Aaigemstraat en de Sint-Denijslaan (vanaf die wegdraait van de spoorweg) was één enkele weg, de Meersstraat genaamd. Na de aanleg van het spoorcomplex Gent-Sint-Pieters werd het zuidelijk deel afgesneden. Dit werd met de Voskenslaan (toen Voskensweg) verbonden en werd Sint-Denijslaan genoemd tot aan de toenmalige grens met Sint-Denijs-Westrem. Het deel in Sint-Denijs-Westrem bleef Meersstraat en dit tot 1981 toen het ook de naam Sint-Denijslaan kreeg. Het deel tussen de Albertlaan en het spoorwegcomplex werd in 1942 Aaigemstraat genoemd. Besluit: als het schilderij spreekt van Meerschstraat dan is dat zonder twijfel verder staduitwaarts dan de huidige Meersstraat, want die was toen al geürbaniseerd.

Vraag naar de mogelijke betekenis van een kruisvormige hanger

Francesco d'Amico vond de hierbij afgebeelde hanger in het park naast het nieuwe justitiepaleis op de Opgeëistenlaan. Hij vraagt zich af wat dit voorwerp betekent. De afmetingen van het vermoedelijk bronzen kruis: Hoogte 82 mm, 57 mm breed, de drie bolletjes zijn ongeveer 8 mm in diameter, grootte van de opening: 14 op 15 mm.

Afb. 4. Onbekende hanger.

Ottergemhoeve ligging

Arthur De Decker wijst op een fout in het artikel over de Rietgracht als complexe waterlopengrens (GT 2016 nr. 3). Daarin staat te lezen in voetnoot 2 (p. 185) dat de Ottergemhoeve gelegen was bij de verbreding van het Kanaal van Zwijnaarde. De hoeve lag juist in het midden van de Ringvaart bij de verbinding met het Kanaal van Zwijnaarde.

Rietgracht als straatnaam

Wat de straatnaam “Rietgracht” betreft wil Arthur De Decker er de aandacht op vestigen dat deze naam niet enkel werd gebruikt als straatnaam in Drongen (grens Mariakerke) doch ook bestaan heeft in Ledeberg (nu Van Hoorebekestraat), in de Heirnis (nu Kasterbant en Wolterslaan) en in Wondelgem (nu Spurriestraat).

Reactie van de auteur Luc Devriese. Dat is inderdaad juist, maar die verdwenen straatnamen hadden te maken met de echte (Van Hoorebekestraat, Spurriestraat) of vermeende (Kasterbant) Gentse Rietgracht, terwijl de Rietgracht tussen Drongen en Mariakerke daarmee niets te maken had.

Leebeek in Sint-Pieters-Aaigem, relatie tot de Rietgracht

Mark Rummens merkt op dat ook op Sint-Pieters-Aaigem, Gent, tot eind van

de jaren vijftig een intacte beek te zien was die Leebeek genoemd werd. Die liep uit in de Leie, ongeveer ter hoogte van de huidige Europabrug. Door de urbanisatie van het gebied ten westen van de Distelstraat (BPA Rijsenberg van 1957) is de Leebeek grotendeels verdwenen. Er is, nu nog steeds zichtbaar, een stukje open Leebeek ten noorden van de Verpleegsterstraat en een, nog minusculer, stukje in het parkje tussen Distel- en Rijsenbergstraat. Ook verdwenen toen twee (onbewoonde) straten, de Leebeekstraat en de Bevergrachtstraat. Volgens de klassieke literatuur is Bevergracht een ander woord voor Leebeek.

Mijn vraag is dubbel. 1. Is het juist dat Bevergracht een synoniem is van Leebeek en aldus een zoveelste variant van de Rietgracht? En 2. Als op die plaats de Leebeek de grens was, hoe komt het dan dat de vroegere grens tussen Gent en Sint-Denijs-Westrem veel westelijker ligt?

Postcode 9000 en de grenzen van Gent

Mark Rummens attendeert ons verder op een mogelijke valstrik bij het hantieren van het ezelsbruggetje met postcode 9000. Opgelet! De postcodes zijn gebaseerd op de eigen logica van de post. De eerste drie cijfers geven het uitreikingskantoor aan, dit is de plaats waar de lokale post gesorteerd worden en van waaruit de postbodes vertrekken. Dit valt bijna altijd samen met (oude) gemeentegrenzen.

Bijna altijd is niet altijd. Een gedeelte van een gemeente kon (en kan) bediend worden door het uitreikingskantoor van een belendende gemeente. Zo werd na de aanleg van de Ringvaart het deel van Zwijnaarde ten noorden van de Ringvaart (met o.m. het complex van de broeders van Liefde en de Coca-Cola bottelarij) door het uitreikingskantoor Gent (toen Korenmarkt) bediend en kreeg daardoor in de postcode 9000 i.p.v. dat van Zwijnaarde.

Besluit: daar valt de oude stadgrens niet samen met het verschil in postcode. Gelukkig is juist daar de Leebeek nog aanwezig en goed zichtbaar.

Terzijde: de Assels behoorden tot Afsnee, maar werden door de post bediend vanuit Drogen. Voor de invoering van de postcodes moest men schrijven Afsnee post Drogen. Sindsdien heeft de Assels, hoewel ex Afsnee, de postcode van Drogen.

Ontstaan van de Gentse Feesten

Ook hier geeft Mark Rummens een opheldering. In de overgang van p. 198 en p. 199 wordt de opmerking gemaakt dat in de 19de eeuw 21 juli niet per sé in

de feestdagen viel. De verklaring is eenvoudig: het is pas sinds 1890 dat 21 juli de nationale feestdag is.

In ‘t Gentsch

Walter Willaert, die nu in Antwerpen woont, beleefde veel plezier aan jeugderinneringen van wijlen Gilbert Boerjan, bewerkt en aan GT bezorgd door Eddy Levis. Hij wil even kwijt dat de fonetische schrijfwijze, verbaal gelezen (wat uiteraard de bedoeling van fonetiek is) in zijn oren niet erg Gents klinkt. ‘Mijn kinderen spreken geen Gents meer (eerder een algemeen beschaafd Antwerps) en dus vroeg ik ze om de eerste twee paragrafen luidop te lezen. Het klonk als een boer die Gents probeert te spreken. Ik heb een stukje tekst aangepast aan de hand van mijn eigen Gents, dat een overgeleverd mengsel is van ’t Rabot en de Brugse Poort, en toen klonk het al wat meer authentiek. Ik weet dat het een immense taak is om fonetisch te schrijven – ik zou er zelf hoorndul van worden – maar ter wille van de droevige teloorgang van het Gents, meen ik dat we de juiste uitspraak in eer moeten houden en voor het nageslacht bewaren, en u bent daarbij de beste propagandist.

Ik stoor mij vooral aan de ‘oa’ klank die boers klinkt en ik liever als oj of aj zie geschreven staan. ‘Hoa’ klopt ook niet. De ‘h’ wordt nu eenmaal niet angeblazen in ’t Gents. De ee-klank zou eerder als ei of ej moeten klinken. Eveneens wat de ij-klank betreft, dus aa of aj in de plaats. Afijn, ik klink natuurlijk pedant maar als emigrant ben ik waarschijnlijk meer gedreven als het om ’t Gents gaat... Dit is mijn persoonlijke aanpassing. Het is best mogelijk dat een en ander ook niet klopt, er zijn nu eenmaal verschillende varianten in het dialect.

...Eveline, Emerance heur dogter ajt numero viertiene, o kennesse mei “Tuur de Bajze”, die baa de stovesmet wirktege. Tuur o twie baalappe: ‘de Bajze’ die weire sloeg op zane stiel, in de ‘Zak Petatte’ die weire sloeg op zajn postuur. Ojs g’hem zag lupe, was ’t zuust ne zak petojters, die em vuurtsleiptege. Zajn schewwers zaktegen af, in ’t gat van zajn broek, ajngt altaad baakanst tussche zajn knieje. Eveline was uuk gien donna want ojs ze thalvent de strojste stoent, kost ze schune langst iedere kant nojr ’t plankier kake, in de majnsche zaje da, ojs ze schriemdege, de trojne van eur lajnker uge over eur rechter kokke roldegen, in omgekiert, zuu scheil was ze... Teigen eur broere zaa ze ‘de lotsurre’ omdat aa zajlscheipe van ures o...’

Reacties kunnen opgestuurd naar de redactie p.a. Goudstraat 12, 9000 Gent of naar het mailadres g.t@telenet.be

IN MEMORIAM: ERIK DE KEUKELEIRE

De lezers van GhT mochten meerdere jaargangen lang genieten van de zorgvuldig verzorgde bijdragen van Erik De Keukeleire. In de jaargang 2005 verscheen voor het eerst de legendarische boventitel: 'Voor u verzameld uit 31.600 edities van de Gazette van Gent' in ons tijdschrift. In dat eerste jaar had hij over het Museum voor Schone Kunsten (MSK), de verplaatsing van de Kruidtuin en het monumentale groepsbeeld in het park van het Miljoenenkwartier. Met de regelmaat van de klok bleven zijn teksten verschijnen tot in 2014.

Erik was al in de jaren tachtig begonnen met de beschrijving van de geschiedenis van de Gentse trams, zijn grote passie, onder meer in een 'Historisch overzicht van de Gentse tramwegen van 1897 tot 1934'. Daarnaast publiceerde hij over de Drongense tram en de lijn naar Zomergem. In 1998 verscheen een eerste deel over de Merelbeekse trams. Tussendoor liet hij ook cursiefjes verschijnen in een krant over datzelfde onderwerp.

In enkele kranteninterviews legde Erik uit hoe hij aan zijn monumentale verzameling weetjes over andere onderwerpen kwam. Nadat hij na 36 jaar in het lager onderwijs in Merelbeke met brugpensioen ging, trok hij dagelijks naar de grote krantencollectie in het stadsarchief, destijds in 'den Berg' aan de Abrahamstraat, waar hij zijn even legendarische stylo's leegschreef, zo'n 28, zegt hij. Daarna begon hij de gegevens te ordenen en te publiceren in goedkope, door hem zelf verzorgde edities. Een eerste reeks van tien handelde over de zuidelijke wijken van Gent: het Zuid, Sint-Pieters, rond het Citadelpark en verder tot het Sint-Denijsplein. In een tweede reeks van acht boeken bundelde hij zijn vondsten over het openbaar vervoer, niet enkel de trams, ook de bussen en de buurtspoorwegen. Naast technische zaken trok vooral de 'petite histoire' zijn aandacht. Zo droeg zijn laatste bijdrage in GhT als titel 'Nieuwe tijden, nieuwe zeden'. Voorwaar een imposant oeuvre.

Bron: kopie van een brief van E.D. K. (23 aug. 2005) aan de gidsenbond; krantenknipsels in Documentatiecentrum DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg, Vliegende Bladen, Personalialia (red.).